

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 332.025

Борецька Н.П.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК ФАКТОР РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Борецька Н.П. Соціальна економіка як фактор регіонального розвитку: світовий досвід. В статті проаналізовано сучасний стан забезпечення регіональної безпеки й соціального розвитку в Україні, з урахування світового досвіду.

Ключові слова: соціальна економіка, світовий досвід, регіональний розвиток, сільська територія.

Борецкая Н.П. Социальная экономика как фактор регионального развития: мировой опыт. В статье проанализированы современное состояние обеспечения региональной безопасности и социального развития в Украине, с учетом мирового опыта.

Ключевые слова: социальная экономика, мировой опыт, региональное развитие, сельская территория.

Boretska N.P. Social economy as a factor of regional development: world experience. The article analyzes the current state of providing regional security and social development in Ukraine, taking into account world experience.

Key words: social economy, world experience, regional development, rural territory.

Постановка проблеми. Забезпечення соціальної економіки є однією з ключових завдань національної політики, важливим фактором успішного розвитку будь-якої країни. Власне така соціальна безпека являє собою стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, сім'ї та суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Її об'єктами є всі основні елементи соціальної системи забезпечення якості та рівня життя, регульовані загальнодержавною соціальною політикою. Світовий досвід вказує на те, що без активної регулюючої ролі держави не може бути ефективною, соціально орієнтованою ринковою економікою та дієвості забезпечення соціальної безпеки країни. Немає жодної країни з високорозвиненою економікою, де б держава усунулася від регулювання ключових соціально-економічних процесів [1].

Огляд останніх досліджень і публікацій. Актуальні на сьогодні питання розв'язання соціально-економічних проблем регіонального розвитку, розробці та науковому обґрунтуванню моделей соціального розвитку регіонів присвячені праці

науковців В. Бакуменка, С. Білої, О. Бобровської, І. Дегтярьової, М. Долішнього, С. Домбровської, К. Дубич, Я. Жаліло, О. Іляш, М. Кравченко, Е. Лібанової, П. Ситник, В. Скуратівського, А. Халецької та ін.

Формулювання завдання дослідження. Завданням дослідження є аналіз сучасного стану забезпечення регіональної безпеки й соціального розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З усього комплексу багатоаспектних проблем виділення пріоритетів в розвитку регіонів дає змогу порівняння методів соціальної економіки як фактору регіонального розвитку сільської території (табл. 1).

Відмінності у системі методів оцінки розвитку сільської території є результатом різних методологічних підходів до формування стратегії розвитку сільської території. Відповідно до теорії менеджменту стратегія ефективніша тоді, коли чіткіше сформульовані пріоритети розвитку, зроблене їх ранжування. З наведених у таблиці методів розвитку сільської території складається враження, що

Порівняльний аналіз методів розвитку соціальної економіки сільської місцевості

Україна	Європейський Союз	США
Впровадження соціальних стандартів у сільській місцевості. Розвиток сільської поселенської мережі та аграрного сектору. Паритетні відносини між аграрним сектором та іншими галузями економіки. Оформлення права землеволодіння та землекористування. Мораторій на формування ринку земель с. -г. призначення. Розвиток інфраструктури аграрного ринку. Диверсифікація каналів реалізації продукції. Підвищення ролі аграрної науки й освіти та ін.	Програми розвитку. Удосконалення законодавства. Координація діяльності урядових і неурядових організацій. Розвиток системи управління «знизу – догори». Сільським жителям відводиться головна роль у формуванні політики розвитку сільської місцевості. Диверсифікація економічної діяльності. Підтримка місцевих ініціатив Інформація та консультування. Розвиток промисловості в сільській місцевості. Удосконалення стандартів життя. Розвиток підприємництва.	Інформація. Консультації. Навчання. Орієнтація на місцеві ресурси. Постійний моніторинг проблем і можливостей. Виділення пріоритетів Удосконалення методів прийняття рішень. Формування стратегій, програм та їх виконання. Система оцінки рівня розвитку. Підтримання високих стандартів рівня життя.

Джерело: [2]

в країнах ЄС і в США чіткіше виражений пріоритет людського розвитку в системі методів розвитку сільської території порівняно з Україною. Це потребує відповідної уваги науковців та практиків до регулювання розвитку сільської території [2].

В Україні за останні роки застосовується практика виділення грантів сільським громадам для виконання програм розвитку сільських громад і сільських територій. Важливим питанням є визначення джерел фінансування розвитку конкретної території, регіону. В розвинутих країнах державне фінансування не є єдиним або критично важливим. Учасником фінансування програм розвитку сільського регіону є держава, джерелами фінансування є: приватні фонди, спонсори, приватні кошти сільських жителів тощо. На рівнях сільських громад фінансування програм їхнього розвитку може здійснюватися з альтернативних джерел навіть без участі фінансування від центральних органів влади. Останнім часом така практика фінансування окремих програм розвитку сільських територій набуває поширення також і в Україні. Актуальним на даному етапі є наукове опрацювання даних процесів і вироблення відповідних рекомендацій для органів влади, що формують політику сільського розвитку [2].

12 січня 2015 р. було прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [3], спрямовану на вирішення стратегічних завдань розвитку. Вона має за мету об'єднання раніше проведеної роботи щодо підвищення якості та рівня життя населення в чітку соціальну й економічну стратегію розвитку вітчизняного суспільства відповідно до векторів розвитку, відповідальності, безпеки та гор-

дості. Саме вектор відповідальності, визначений у Розділі 3 цієї Стратегії, охоплює програму національної єдності та підтримки нац- меншин, пенсійну й освітню реформи, удосконалення системи соціального захисту, популяризацію фізкультури та спорту тощо.

20 лютого 2016 р. Президент України П. Порошенко зазначив, що реалізація реформ, орієнтованих на відновлення економічного зростання, сприятиме подальшому викорененню бідності, забезпеченню повної зайнятості, гідної роботи, рівності чоловіків і жінок, благополуччя та соціальної справедливості. Згідно з інформацією Національної ради реформ пріоритетними є реформи щодо оновлення влади й антикорупційна реформа, судова, децентралізація, державного управління, дерегуляції та розвитку підприємництва, системи національної безпеки й оборони, системи охорони здоров'я, освіти, сільського господарства, просування інтересів України у світі тощо [4].

Серед дослідників панує думка, що вирішення завдання із підвищення соціальної безпеки і реалізація стратегії розвитку регіонів повинні спиратися на систему соціальних стандартів якості та рівня життя населення (див. Європейський звіт про конкурентоспроможність, 2000 р.). Воно має чітко знати, яке воно «наразі» і до яких стандартів життя буде прагнути в майбутньому. Зважаючи на це, уважаємо, що основними стратегічними завданнями соціального розвитку є: 1) створення суспільства рівних можливостей; 2) формування мотивації для інноваційного розвитку; 3) забезпечення економічного зростання за рахунок підвищення продуктивності праці [5].

Соціальні стандарти – ціннісні уявлення суспільства про гідні якість і рівень життя, а саме: про рівень мінімальних державних соціальних гарантій та індикатори досягнення стандартів життя. Це система взаємопов'язаних нормативів підвищення якості життя від прийнятного до середнього, від середнього до вищого. Соціальні стандарти якості та рівня життя мають бути розроблені й установлені відповідно до міжнародних принципів і підходів щодо припинення процесу відтворення бідності, забезпечення конституційних гарантій доступу населення до соціальних послуг, створення умов для розвитку людського потенціалу. Такі стандарти мають забезпечуватися представникам різних соціальних груп рівні стартові можливості, перспективи соціальної горизонтальної і вертикальної мобільності, можливості для саморозвитку. Без цього не можна забезпечити розширене відтворення людського потенціалу. Між секторальне співробітництво є особливо ефективним в умовах нестачі коштів, кваліфікованих фахівців, політ нестабільності [6].

На сучасному етапі розвитку економіки України має розгалужений сільськогосподарський комплекс, який здатний забезпечити виробництво конкурентоспроможної аграрної продукції. Але протягом 90-х років розвиток сільського господарства України характеризувався глибоким економічним спадом, лише з 2000 р. ситуація почала стабілізуватися. Сьогодні Україна тримає світове лідерство з експорту зернових, зокрема за прогнозами Міністерства сільського господарства США наша країна може опинитися на 2-му місці в світі за обсягами експорту зерна після США.

Аналізуючи досвід Польщі, проаналізовано, що у них створені державні інституції, які адмініструють розвиток аграрного сектору і сільських територій, кожна з яких відповідає за раціональне використання коштів, прикладом є Агенція реструктуризації і модернізації сільського господарства. Вона адмініструє такі програми:

- «Поліпшення конкурентоздатності сільського господарства і лісівництва»,
- «Поліпшення навколишнього середовища і сільських територій»,
- «Поліпшення якості життя сільських територій».

Основними напрямками заходів підтримки розвитку сільських територій в США є: економічний розвиток сільських територій, стимулювання створення та розвитку бізнесу; розвиток інфраструктури (житлові програми, водопостачання, електроенергія, широкосмугові мережі, телемедицина та ін.); підтримка людського капіталу, включаючи розвиток системи освіти, професійної підготовки, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства і т. д.);

боротьба з бідністю (проведення програм допомоги неможливим) [7].

Проаналізовано, що державна політика країн (США та ЄС) зосереджена на територіальний підхід. Важливим аспектом є те, що в країнах ЄС фінансування програм розвитку сільських територій становить понад 20% від бюджету Єдиної політики, в США – від 11% до 27% від бюджету Міністерства сільського господарства і сільський розвиток загалом.

Оскільки Україна розглядає як один з пріоритетних напрямів інтеграції – європейський простір, вважаємо за доцільне більш детально проаналізувати досвід Європейського Союзу щодо розвитку сільської місцевості. Розвиток сільських територій був і залишається життєво важливим об'єктом економічної політики Європейського Союзу. Однак, зміцнення політики розвитку сільських територій на даний час виступає загальноєвропейським пріоритетом. Європейська політика сільського розвитку еволюціонувала як частина розвитку Спільної аграрної політики, з політики, яка стосувалася нагальних проблем сільськогосподарського сектору, до політики, зорієнтованої на багатofunkціональність ведення сільського господарства і, зокрема, виклики, з якими стикається сільський розвиток. Підтримка переробки та маркетингу була покликана інтегрувати всі складові виробничого ланцюга від виробництва до реалізації та сприяти подальшому поліпшенню сільськогосподарських структур і конкурентоспроможності сировинного сектора. З часом увага також почала приділятися розвитку людського капіталу через прискорений вихід на пенсію та професійне навчання [8].

Європейська мережа сільського розвитку (The European Network for Rural Development (ENRD)) була створена Європейською комісією (Генеральним директором з питань сільського господарства і сільського розвитку) у 2008р. щоб допомогти державам-членам ефективно виконувати свої програми розвитку сільських територій. ENRD служить платформою для обміну досвідом та ідеями щодо реалізації політики розвитку сільських територій і шляхів її вдосконалення. Її основними учасниками є: Національні сільські мережі (NRNs), владні структури країн-членів, місцеві ініціативні групи програми ЛІДЕР і організації сільського розвитку ЄС [9].

Європейська мережа сільського розвитку має на меті: аналіз та поширення інформації про практику сільського розвитку; надання інформації про сучасний стан справ на сільських територіях; налаштування і запуск мереж для полегшення обміну досвідом; підтримка національних мереж та ініціатив транснаціональної співпраці; проведення конференцій та семінарів.

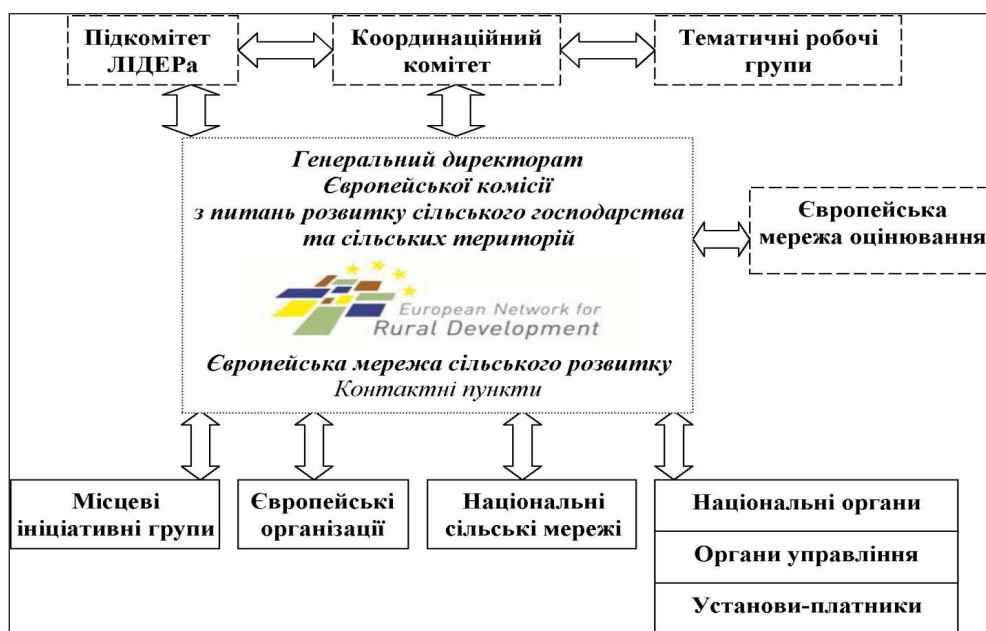

Рис. 1. Структура Європейської мережі сільського розвитку [9]

Структура ENRD представлена на рис. 1.

Діяльність ENRD протягом четвертого року свого функціонування зосереджувалась на досягненні таких цілей [9]:

- поглиблення знань: забезпечення глибшого розуміння політики розвитку сільських територій, конкретизація ефективних і менш ефективних механізмів її здійснення.

Поточні завдання: узагальнити накопичені знання, щоб допомогти покращити реалізацію політики сільського розвитку, а також інформувати щодо майбутніх змін в політиці;

- обмін знаннями направлений на забезпечення доступу та поширення корисної інформації.

Висновки. Отже, як показує світовий досвід, забезпечення соціальної безпеки – це гарантія незалежності країни, умова стабільної та ефективної життєдіяльності суспільства. Тому забезпечення такої безпеки належить до найважливіших національних і регіональних пріоритетів. Вона забезпечується, насамперед, ефективністю виробництва, яка базується на основі високої продуктивності праці, та випуску конкурентоспроможної й якісної продукції. Створення умов для стабільної соціальної й економічної безпеки країни не є прерогативою або завданням діяльності якого-небудь одного державного відомства, служби, вона повинна підтримуватися всією системою державних органів, усіма ланками та структурами економіки.

Список використаних джерел:

1. Дмитрук П. М. Особливості зарубіжної практики забезпечення безпеки в соціально- економічній сфері [Електронний ресурс] / П. М. Дмитрук. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10dpmses.pdf>.
2. Дем'янишина О.А. Міжнародний досвід розвитку сільських територій: уроки для України/ О.А. Дем'янишина // Економіка АПК. – 2010. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/E_apk/2010_9..._09_23.pdf
3. Звернення Президента України з нагоди Дня соціальної справедливості [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Президента України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-socialnoyi-spra-36775>.
4. Пріоритетні реформи – прогрес виконання задач на 2015 рік // Офіційний веб-сайт Національної ради реформ. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/skorkardy>.
5. Помаза-Пономаренко А. Л. Стратегія як засіб стабільного розвитку України / А. Л. Помаза- Пономаренко // International Scientific Journal, 2015. – № 7. – С. 12–15.
6. Дубович К. В. Механізми державного управління чистотомою надання соціальних послуг : автореф. дис. ... д. держ. упр. : спец. 25.00.02. / К. В. Дубович. – К., 2016. – 37 с.
7. Пантелеєва О.И. Особенности реализации программ развития сельских территорий в США и странах Евросоюза / О.И. Пантелеєва // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2010. – № 4. – С. 9–10.
8. New perspectives for EU rural development : [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev/refprop_en.pdf
9. ENRD Overview [Electronic resource]. – Mode of access : http://enrd.ec.europa.eu/en/en-rd-presentation_en.cfm.